

פקודי - תשפ"ב

בינת זקנים

לקחי מוסר ודרך ארץ הנלמדים מפרשת השבוע מחז"ל וזקני הדורות ז"ל

אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁפַּחַת אֶשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה עֶבֶדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אֵיתָמָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן (שמות ל"ח כ"א)

וחתניות וגשמיות: רק נכסים שמשמשים בהם לצורך מצוה יש להם חשיבות

"אלה פקודי המשכן וגו'" (פי' כל משקלי נדבת המשכן, לכסף ולזהב ולנחושת (רשי"י)). אומרו "אלה" [בא] לפסול כל מנינים שבעולם, כי כל מה שימנה אדם מקנינים המדומים, אין מנינו מנין; ושמו ("ממון") מורה עליו - "מה אתה מונה" (במדבר רבה כ"ב ח). אבל מנין זה (של פקודי המשכן) עומד לעולם; והטעם, להיות מנין המשכן המופלא אשר שכן שם אלקי עולם ה'. (אור החיים שמות ל"ח כ"א).

[לכך נקרא שמם "נכסים", שנכסים מזה ונגלין לזה. ולמה נקרא שמם "זוזין"? שזים מזה ונותנין לזה. "ממון" - מה אתה מונה, אינו כלום. (במדבר רבה כ"ב ח)].

[**החפץ חיים** צוק"ל היה אומר (הועתק בספר דרכי מוסר [להג"ר יעקב ניימן ז"ל] - פקודי): אנשים רגילים לומר כי כל הטפשים הם חכמים לעצמם. ואני אומר להיפך, כל החכמים הם טפשים לעצמם, כי האדם עמל ויגע כל ימי חייו לאסוף הון ולבנות בתים וכדומה, על זה נותן כל זמנו ומרצו, אבל זה לא לעצמו, "ועזבו לאחרים חילם" (תהלים מ"ט י"א), "כי לא במותו יקח הכל" (שם שם י"ח), ולדאוג לעצמו אין לו שכל, כי הרי אין מלון לאדם לא כסף וזהב אלא תורה ומצוות ומעשים טובים בלבד (אבות ט"ו). עכ"ד.]

חשד: כשם שאדם צריך לצאת ידי שמים כך צריך לצאת ידי הבריות

"איש אמונות" (משלי כ"ח כ'), זה משה, שנעשה גזבר על מלאכת המשכן. שנו רבותינו, אין ממנין שררה על הציבור בממון פחות משנים. והרי אתה מוצא שהיה משה גזבר לעצמו, וכאן אתה אומר אין ממנין פחות משנים (אין נעשה יחידי גזבר (תנחומא)? אלא אע"פ שהיה משה גזבר לעצמו, [והיה משה הצדיק נאמן על פי הגבורה, דכתיב (במדבר י"ב ז) "בכל ביתי נאמן הוא" (תנחומא)], הוא [היה] קורא לאחרים ומחשב על ידיהם, שנאמר "אלה פקודי המשכן אשר פקד משה" אין כתיב כאן, אלא "אשר פוקד על פי משה" - על ידי משה "ביד איתמר". וכו'. שנו רבותינו, מי שהיה נכנס לתרום את הלשכה, לא היה נכנס לא בפרגוד חפות ולא באנפליא, שאם יעשיר יאמרו מתרומת הלשכה העשיר. שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום (כשם שחייב אדם לצאת ידי שמים כך האדם חייב לצאת ידי הבריות (תנחומא)), שנאמר (במדבר ל"ב כ"ב) "והייתם נקיים מה' ומישראל". (שמות רבה נ"א א-ב), **ותנחומא** פקודי סימן ה', וע"ע בשמות רבה נ"א ו').

"ביד איתמר בן אהרן הכהן", מלמד שמינה אותו משה גזבר על תרומת הלשכה. והלא נדב ואביהוא גדולים ממנו? אלא צפה משה מה שעתיד לערען, ואמר "שמא יאמרו ישראל מעון תרומת הלשכה מתו", לקיים "והייתם נקיים מה' ומישראל" (במדבר ל"ב כ"ב). (**מדרש הגדול** שמות ל"ח כ"א).

[**כתב השבט מוסר** ז"ל (אגדת אליהו - ירושלמי שקלים שם) כתב: "כשם שצריך האדם לצאת ידי המקום", כלומר שלפני המקום צריך ליהזר להיות עושה כל דרכיו וכל מעשיו בתכלית התיקון והשלימות, באופן שלא יוכלו הקטרוגים למצוא מקום לקטרג על שום מצוה או מעשה טוב שעושה, שאז כשעושה כן הוא נקי לפני המקום, כך על דרך זה צריך לצאת ידי הבריות - לעשות כל מעשיו מפורסמים לטובה, ולא על אופן שיוכלו למצוא על אותם המעשים שעושה מקום לדבר על צד הרע. שאף שהכוונה והמעשה לטובה, אם עשייתו מגונה בעיני הבריות, ימנע עצמו לעשותו על דרך זה. כגון שהתפלל בבית הכנסת אחד ומניח תפילין וטלית [בבית הכנסת אחר] כדי ללמוד תורה, ומתוך התבודדות עסק עיונו אינו עונה קדיש וברכו, והרואים חושבים שנכנס להתפלל ואינו עונה לא קדיש ולא ברכו,

וכיוצא מעניינים אלו; אל יעשה כך, משום "והייתם נקיים", שלא ימצאו מקום לקטרג עליו, אלא יעשה מעשיו בתכלית השלימות, שאם רוצה לעסוק בתורה בתפילין וטלית, יעסוק בבית הכנסת שהתפלל; ואם לבו להלון לבית הכנסת אחר שאוירו זך, ימתין עד שישלימו הקהל להתפלל. וזהו "כשם שצריך האדם לצאת ידי המקום" - לעשות מצוותיו לפניו בתכלית השלימות באופן שלא יוכל השטן למצוא מקום להשטין עליו, שעל ידי כך יוצא ידי המקום, כך על דרך זה צריך לצאת ידי הבריות, כדפרישית. עכ"ד.]

בָּקַע לְגִלְגַּלַּת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְגו', וַיְהִי מֵאֵת כֶּפֶר הַקֶּסֶף לְצִקַּת אֵת אֲדֵי הַקֹּדֶשׁ וְגו' (שמות ל"ח כ"ו-כ"ז)

תורה - החזקת התורה: כיון שיצה"ר רואה שאין הלומדים שומעים לו, שוב שם פניו אל התמוכים שלא יחזיקו ידי הלומדים, וכאן מצליחים מעשיו

צוה הקב"ה לעשות מן הנדבות הללו את האדנים שעליהם יעמוד גוף המשכן, והוא כדי שיהיה לכל ישראל חלק בזה. וכן הדין עם הלומדים את התורה והמחזיקים אותה, כזה כן זה מסייעים לקיום העולם, ושניהם שותפים בזה.

והנה היצר הרע משתדל בכל כחו להסית את הלומדים לבל ילמדו, ואת המחזיקים לבל יחזיקו בידי הלומדים. ומכיון שהוא רואה שהלומדים אינם נשמעים לו, שם פניו אל הבעלי בתים המחזיקים, וכאן מצליחים מעשיו - לרפות ידי המחזיקים, בשביל שאינם יודעים גודל חיובה של החזקת התורה. (**חפץ חיים עה"ת** פרשת פקודי).

[וכעין זה איתא בזוהר הקדוש (וישלח דף קעא). על הפסוק (בראשית ל"ב כ"ו) "וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו", כי המלאך של עשו התאבק עם יעקב אבינו להפריעו מלימוד התורה, "וירא כי לא יכול לו" - מכיון שלא יכול להתגבר על יעקב בעצמו, "ויגע בכף ירכו" - אלו מחזיקי התורה שהלומדים נתמכים עליהם, כמו הגוף הנתמך על הירך, וכאן הצליחו מעשיו, כי הכתוב מעיד על זה - "ותקע כף ירך יעקב", כלומר עלה בידו להחליש ידי המחזיקים באמתלאות שונות לבל יחזיקו במעוז התורה ולומדיה.

ובענין החזקת התורה רבו המכשולים, ר"ל. יש מן העשירים שפוטרים את עצמם בנתינה מועטת המספקת אולי לאיש עני, אבל לא לעשיר; ו"אשר ברבך ה' אלקיך תתן לו" (דברים ט"ו ד) אמר רחמנא - הכל לפי הברכה. ופעם הצטדק לפניו איש עשיר אחד על נתינתו הדלה לאיזו ישיבות, באמתלא כי נותן הוא לכמה ישיבות. ואחרי אשר חשב לו בפרוטרוט את כל הנתינות להישיבות עלה סך תמיכתו לכל הישיבות יחד לסך שנים עשר רובל לשנה. שאלהו החפץ חיים ז"ל כמה הוציא על הוילונים של משי התלויים על חלונות ביתו? ואמר לו, בערך כ"ה רובל. ואח"כ שאלהו, כמה חלונות יש בביתו. וענה לו, ששה. ובכן הלא עולים כל הוילונים על חלונותיו לסך עצום של מאה וחמשים רובל. "ומעתה הגע בעצמך", אמר לו החפץ חיים ז"ל, "בשביל דבר בלתי נכבד כזה הוצאת מאה וחמשים, ובשביל להחזיק כבוד ה' ותורתו בעולם שלא יתמוטט ח"ו, שהיא חיי נפשנו בזה ובבא, הסתפקת בשנים עשר?! תמה אני עליך!" (**מעשי למלך** על ח"ע עה"ת שם).]

וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וַהֲיָה עֲשׂוֹ אֶתְּהָ פֶּאֶשֶׁר צָוָה ה' בֶּן עֲשׂוֹ וַיְבָרַךְ אֶתְּם מֹשֶׁה (שמות ל"ט מ"ג)

"וייה נועם": ענין אמירתו על עשיית המצוות

כיון שכילו ישראל את מלאכת המשכן, בא משה וברכם, שנאמר "וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך"

וְשָׂמַתְּ שֵׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְגו' (שמות מ' ג')

כבוד ספרים וחפצי שמים: לכבדם יותר מכל הון - ובזכות זה יהיה הוא מכובד "כבד את ה' מהונך" (משלי ג' ט) - כבדהו יותר מהון שלך. אם יש לך הון ועושר כסף וזהב וכל מחמדים, אתה מכבדו - קונה ארגז יפה ונאה וסוגרו בו; כן תעשה לחפצי ה', שנאמר (דברי הימים ב' ד') "והבית אשר אני בונה גדול כי גדול אלקינו", וכתוב "ושמת שם את ארון העדות", וכתוב (שמות כ"ה י"א) "ועשו ארון וגו', וצפית אותו זהב טהור", וכתוב (מלכים א' ח' ט) "אין בארון רק שני לוחות". וכל המכבד את התורה, לא יזלזלוהו. אבל יאמר לו "אם יש לך הון אתה מכבדו ומייפהו להראות את יפיו לכל, כן תעשה לחפצי שמים, כי כל חפצים לא ישוו בה (משלי ג' טו)". "כבד את ה' מהונך", שאם אתה רואה אש נופל על ביתך, תציל מביתך תחילה חפצי שמים, כגון ספרים וכל שהן חפצי שמים; ואין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש (לכן תציל הנפשות תחילה (ילעזו חסידים)). (ספר חסידים סימן רע"ה).

[רבי יוסי אומר, כל המכבד את התורה, גופו מכובד על הבריות. וכל המחלל את התורה, גופו מחולל על הבריות, שנאמר (שמואל א' ב') "כי מכבדי אכבד ובזוי יקלו". (אבות ד'ו', ואבות דרבי נתן פרק כ"ז).

וכתב החסיד **רבי יוסף יעב"ץ ז"ל** (בפירושו לאבות - שם, בשם הר"ן בן שושן ז"ל): כבוד ספרים כיצד? צריך להנאות ספריו, ויניחם ויצניעם במקום הנבחר שבביתו, ויכסה אותם בטלית חשובה, וכו'. וכשהוא מטלטלם, לא יטלטלם כשאר כלים, כי אם דרך כבוד וצניעות, כמטלטל בגדי המלך בפני המלך. ולא יגע בהם כי אם בידיים נקיות. ודברים אלו מסורים ללב, וירא אלקים יצא את כולם. עכ"ל.

ובספר **פלא יועץ** (ערך "ספר") כתב: חייב אדם להנעים ספריו ולנערם מעפרותיהם כפעם בפעם, ולנהוג בהם כבוד גדול - לאחזם בדרך כבוד ולישבם היטב על מקומם, ושלא לנהוג בפניהם מנהג בזיון ח"ו, כי המבזה אותם - דבר ה' בזה ח"ו, כי הם חשובים בגדי המלך. וכל המכבד את התורה גופו מכובד (אבות ד'ו'), והיא הנותנת שיזכה לכתרה של תורה. ובכלל כבוד הספרים, שלא יכתוב על הדף או על הגליון דברי הבאי כמנהג הנערים השוטים, ולא יסמוך עצמו על הספר, ולא יניחם על הארץ מתחת, וכל כיוצא בזה. כללא דמילתא, כל המרבה בכבוד הספרים לכבוד שמים, כבודו מתרבה. עכ"ל.

ובספר **קב הישר** (פרק נ"ד) כתב: מאהבת התורה צריך לדקדק שיהיו לו ספרים כרוכים נאים, והוא בכלל מצות (שמות ט"ו ב') "זה א-לי ואנוהו" - התנאה לפניו במצוות (שבת קלג:). ואיתא בשם ספר חסידים (סימן צ"ז ותתק"א) שהוציאו לחכם אחד מקברו וחבטו אותו במקלות על שהיו ספריו קרועים ולא נתן אותן לאומן לכרוך אותן ולתקנם. עכ"ל, וע"ש עוד.

ובספר **משנת חסידים** (למהר"ם חאגיז ז"ל) (אות ר"ה) כתב: לבי בוער בקרבי שראיתי באיזה מקומות שמשחיתין דפי המקרא והמשנה והגמרא וספרי התפילה בקריאתם ואח"כ אינם חוששים מלהניחם מושלכים באשפה, כי מי יודע אם מחמת זה באים כמה גזירות קשות על איזה קהילות, ומיתה שולטת על הילדים ר"ל לפי שנותנים להם ספר לשחק בו והוא משליכו לארץ כמה פעמים, ואין לך זלזול גדול מזה. עכ"ל.

וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ בְּעֹשֶׂהוּ (שמות מ' ט"ז)

שכר מצוות: קבלת שכר מלא גם על מה שעושה בסייעתא דשמיא יותר מכפי יכלתו "ויעש משה ככל אשר צוה ה' אותו כן עשה", אמר שעם היות שלולא עזר משד-י לא יוכל להקים את המשכן ולעשות כל הנזכר, שנמצא שעשה משה "ככל אשר צוה ה'" - שהוא בכ"ף הדמיון, עם כל זה מעלה עליו הכתוב כאילו "כן עשה" ממש בלי דמיון. (אלשיך שמות מ' ט"ז).

[במסכת **אבות** (ב' ב') איתא, כל העמלים עם הציבור יהיו עמלים לשם שמים, שזכות אבותם מסייעתן וצדקתם עומדת לעד, ואתם מעלה אני עליכם שכר הרבה כאילו עשיתם. ופירש **רבינו יונה ז"ל** (שם) בשם הראשונים ז"ל, "ואתם מעלה אני עליכם כאילו עשיתם", כלומר אע"פ שזכות אבותם מסייעתם וצרכיהם נעשין בזכות אבותיהם ולא על ידיכם, אתם העוסקין מעלה אני עליכם כאילו נעשה כל צרכיהם על ידיכם ובזכותכם. עכ"ל.]

אותם משה". מה ברכה ברכם? "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו" (תהלים צ' י"ז) - אמר להם "תשרה השכינה במעשה ידיכם". (במדבר **רבה** י"ב ט', ו**תורת כהנים** פרשת שמני מכילתא דמילואים אות ט"ו, וכ"כ בילקו"ש - וזאת הברכה ס' לתק"ג).

ואם תאמר, למה נאמר "ויברך אותם משה" שתשרה שכינה במשכן, והלא כבר הבטיחו הקב"ה (שמות כ"ה ח') "ושכנתי בתוכם"? אלא שהיה ירא שמא יגרום החטא ושמא משה או בצלאל לא כיוונו לתקן כמו שנצטוו. (ספר חסידים סימן תתר"כ).

אני בעניי פירשתי הכתוב "וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה", דהמעשה היה שלם כמו שנצטוו, אך הכוונה של קצת חכמים העושים לא היתה שלימה בכל כבצלאל דהיה יודע צירוף אותיות וכו' (ברכות נה), לכן "ויברך אותם משה" ויהי נועם, כמו שכתבו רז"ל, דהכוונה שיהיה חשוב כאילו כיוונו, כמו שפירשו בזוהר הקדוש פסוק זה סוף פרשת יתרו (דף צג:), כידוע. (**החיד"א** ז"ל - ברית עולם על ספר חסידים שם).

[**בזוהר** הקדוש (יתרו דף צג:) איתא, אם מדמין לו מעשה [של מצוה] ומכוון בה [כוונה הפרטית בסוד המצוה (מתוק מדבש)], אשרי לו. ואע"פ שאינו מכוון בה [כוונה הפרטית, אלא מכוון לשם קיום מצות המלך (מתוק מדבש)], אשרי לו, כי עשה מצות רבונו [והבורא יודע סודה (מתוק מדבש)], אבל אינו חשוב כמי שעושה רצונו לשמה ומכוון בה ברצון של הסתכלות בכבוד רבונו, וכו', כי הקב"ה רוצה את הלב ואת הרצון של האדם [לכן צריך לכיוון כוונה הפרטית של המצוות בכוונה הלב (מתוק מדבש)]. ואפילו הכי, אם אין שם רצון הלב שהוא עיקר הכל [ר"ל אפילו לא כיוון הכוונה הראויה, עכ"ז לא נפסל ולא נדחה עבודתו (מתוק מדבש)]. כי על זה התפלל דוד [על אדם שלא היה יכול לכון, שתקובל מעשה המצוה שעשה בידי גם בלא כוונה (מתוק מדבש)] ואמר (תהלים צ' י"ז) "ומעשה ידינו כוננה עלינו וגו'", כי אין כל אדם חכם [ויודע] לשים הרצון והלב לתקן הכל ולעשות מעשה המצוה [בכוונה. כי דרך הסוד לא נמסר לכל אדם (מתוק מדבש)]. ועל זה התפלל [דוד] תפילה זו. [ואמר] "ומעשה ידינו כוננה עלינו", מהו "כוננה עלינו"? כוננה והתקן תקונך למעלה כראוי "עלינו" אע"פ שאין אנו יודעים להשלים הרצון [והכוונה], אלא מעשה [המצוה] בלבד, "מעשה ידינו כוננהו" [ר"ל שתקובל מעשה המצוה של ידינו (מתוק מדבש)]. עכ"ד, וע"ש עוד.

ובספר **פלא יועץ** (ערך "ויהי נועם") כתב: "ויהי נועם" צריך לאמרו קודם כל מעשה טוב, בין מדיבור בין ממעשה. וזאת נחמתנו בענינו, כי דלוננו מאד ואין אנחנו יודעים לכוון בשום דבר כוונות הראויות לכוון, כי כל דיבור ודיבור וכל מעשה ומעשה יש בו רזין עילאין ורזין דרזין ובונה בשמים עליונים, ואפילו החכמים היודעים צפוני סודות לא יוכלו להשיג אחד מיני אלף אלפי אלפים ממה שיש תעלומות חכמה, כל שכן אנן - יתמי דיתמי, שאין אנו יודעים כלום - אלא דברים כפשוטן. רק זאת תהיה נחמתנו, אשר גילו לנו רבותינו ז"ל כי כח מצות הא-ל יתברך פועלות בסגולה ועושות רושם למעלה אף שנעושות בלתי הכוונה הפרטי, ורק שיכוון בכללות שעושה המעשה הזה לקיים מצות אלקי ולעשות נחת רוח לפניו ולתקן הדברים בשורשן לדעת כל הקדושים ולדעת הקב"ה ית"ש. ועל זה תפלה קודם כל מעשה וכל דיבור שיאמר "ויהי נועם ומעשה ידינו כוננה עלינו". ואף שבלי אמירת "ויהי נועם" ג"כ המצוה פועלת למעלה בדרך סגולה, מ"מ חילוק יש, שהרי בודאי אינו דומה המכוון למי שאינו מכוון, שהמכוון פועל יותר ומעורר הדברים העליונים ביותר, וכו'. וזה כוונת תפילתנו באומרנו "ויהי נועם", שיכוון ה' מעשה ידינו בשמים ממעל כאילו כיוונו בכל הכוונות הראויות לכוון. ותפילה עושה פירות. וגם בפסוק זה יש רזין עילאין בכל אות ואת וכל תיבה ותיבה, והיה ראוי לנו שנאמר "ויהי נועם" על ה'ויהי נועם". עכ"ה.

ובספר **בן איש חי** (שנה א' פרשת סעיף ו') כתב: פסוק "ויהי נועם" יש בו כוונות עמוקות ונשגבות, וצריך שתכוין לפחות בפשוטן של דברים, דכוונתו על פי הזוהר הוא, אע"פ שאין אנחנו יודעים לכיוון בסוד המצוות והתפילות, השי"ת הוא ישלים כוונתנו ויעלה עלינו כאילו כיוונו בכל כוונות הראויות לכיוון, ועל ידי כן מעשינו במצוות ועקימת שפתינו בתפילות תהיה כוננה לעלות למעלה לעשות פעולתה. ובסידור רבינו הרש"ש ז"ל מבואר שצריך לכוון בפסוק זה, שאם חטאנו וגרמנו לסלק אור הקדושה שנמשכה עלינו ע"י מעשים טובים, הנה אתה הא-ל ברחמיך תכונן ותתקן לאותם מעשים טובים ותחזור להמשיך עלינו אור אותה הקדושה. שתי כוונות פשוטות אלו כיוון האדם בכל פעם שיאמר פסוק זה קודם כל מצוה ועסק התורה. עכ"ל.]